

УДК 94:340.12.(477)«1991/...»

DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-15-55-81>

STATE CONSTRUCTION OF INDEPENDENT UKRAINE IN THE LIGHT OF REGULATORY LAWS: 30 YEARS OF EXPERIENCE

ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ: 30 РОКІВ ДОСВІДУ

Леся Коцур,

*Кандидат історичних наук,
доцент кафедри політології
E-mail: dombrovska_ne@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8996-1606>*

*Університет Григорія
Сковороди в Переяславі,
вул. Сухомлинського, 30,
м. Переяслав, Київська обл.,
Україна, 08401*

Lesia Kotsur,

*Ph.D. in Historical Sciences,
Senior Lecturer, Assoc. Prof. of
Department of Political Sciences
E-mail: dombrovska_ne@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8996-1606>*

*Hryhorii Skovoroda University
in Pereiaslav,
30, Sukhomlynskoho Str.,
Pereiaslav, Kyiv region,
Ukraine, 08401*

ABSTRACT

The article analyzes the process of creation of independent Ukraine through the prism of normative-legal documents approved over the past thirty years. The features of approval of acts, which accelerated the process of gaining independence of Ukraine from the USSR and formed the basis of the future statehood, are revealed. The author analyzes a number of documents adopted in the first years of formation of the young state. These documents were made during the acute contradictions between different branches of power, in particular, the President, the Verkhovna Rada of Ukraine and the Cabinet of Ministers of Ukraine. The normative legal acts of the late 1990s – early 2000s are highlighted, clearly revealing

the influence of financial, geopolitical and civilizational factors on the adoption of the relevant documents. The documents adopted by the state authorities of Ukraine in 2010-2013 are in the focus of analysis. First of all, we are talking about the legislation that led to the geopolitical turning of Ukraine in the Russian direction; the language law of «Kivalov-Kolesnichenko», which at the state level consolidated the status of the Russian language in Ukraine; decisions which prolonged the stay of the Russian Black Sea Fleet in Ukraine and put the state into energy dependence on the Kremlin, etc. The influence of the Revolution of Dignity on the changes in the legislative activity of the central state authorities of Ukraine in 2014-2019 is investigated. Particular attention is paid to the role of the Constitution of Ukraine in the process of state-building and other normative acts designed to strengthen the identity of the Ukrainian people, wresting its identity from the ideological grip of the Kremlin. It is shown that despite the extensive normative framework, many documents were purely declarative, which had extremely negative consequences in terms of future state prospects.

Keywords: *creation of the state, normative-legal acts, law, decree, edict, state-building.*

Постановка проблеми. Важливою передумовою для появи на світовій арені нових держав є наявність відповідної нормативно-правової бази. Законотворчість є важливою й тому, що «... має виконувати завдання закріплення в законі нових реалій, прийнятних для соціуму моделей суспільних стосунків, що мають бути втілені в загальній системі поведінки усіх членів суспільства...» (Політико-ідеологічний процес..., 2013). В Україні, яка тільки стала на шлях державного будівництва, процес прийняття навіть ключових нормативно-правових актів ще не завершений, що своєю чергою постійно актуалізує задекларовану проблематику.

Аналіз основних досліджень. На сьогодні українськими істориками комплексно досліджено основоположні документи з державного будівництва переважно першого десятиліття

незалежності й менше уваги приділено актам, які сприяли згортанню державотворчих процесів в Україні у період з 2010 по 2014 рр. На додаток, малодослідженими лишаються й інші впливові документи, які мають для країни доленосне значення (25 років незалежності ..., 2016; Кармазіна, 2010; Україна і виклики..., 2021; Україна: 30 років..., 2021). Перш за все мова йде про нормативно-правові документи другого порядку, які мають особливу державотворчу місію та документи прийняті після Революції гідності, котрі відповідають за сучасний етап державотворення.

Мета дослідження полягає у тому, щоб проаналізувати увесь пласт державотворчих нормативно-правових документів прийнятих упродовж останніх тридцяти років та простежити їх вплив на процес державного будівництва незалежної України.

Виклад основного матеріалу. Розкриваючи окреслену проблематику варто звертати увагу на політичних акторів та інституції, які приймали відповідні нормативно-правові документи. Історично так склалося, що в умовах суспільно-політичних трансформацій наприкінці ХХ ст. єдиним органом, який міг легалізувати українську незалежність – була Верховна Рада Української РСР (*дали* ВР УРСР). Після того, як у березні 1990 р. до її складу було обрано майже третину депутатів демократичного спрямування, почали робитися хоч і повільні, але реальні кроки у цьому напрямку. Так, 23 травня 1990 р. було прийнято постанову ВР УРСР «Про включення у порядок денний ВР питання прийняття Декларації про Державний суверенітет України» (Засідання чотирнадцяте..., 1990). Доповненням до неї стала постанова від 29 травня 1990 р., яка проголошувала економічну самостійність республіки (Центральний державний архів..., Арк. 34) та утворення у складі новообраної ВР УРСР 12 червня 1990 р. Комісії з питань державного суверенітету, міжреспубліканських і міжнаціональних відносин (Про утворення..., 1990; ЦДАВО, Арк. 58). Загалом, вироблення та прийняття Декларації далось

ВР важко через неоднозначне ставлення парламентарів від комуністичної більшості до прийняття цього документа (Засідання шістдесят перше..., 1990). За назву документа вдалося проголосувати лише з шостого разу. Однією з причин такої ситуації було те, що більшість альтернативних назв документа містили слово «незалежність». У результаті гострих суперечок тільки 16 липня 1990 р. 355 голосами депутатів ВР УРСР прийняла Декларацію про державний суверенітет України. Проти виступили всього 4 депутати, 1 – утримався (До 30-ї річниці..., 2021).

Прийняття цього документа для національно-демократичних сил та інших зацікавлених сторін стало справжньою перемогою, й на підсвідомому рівні сприймалося як реальний акт відновлення незалежності (ІЦДАВО, Арк. 107). Також Декларація, в якій були визначені усі ознаки самостійності держави, посилила віру суспільства у те, що незалежність реально здобути (Інформаційні матеріали..., 2020; Леошко, 2020; Маковська, 2010: 167-179). Після прийняття цього основоположного документа й до 24 серпня 1991 р. під тиском громадськості парламентом УРСР було прийнято ще ряд важливих державотворчих документів, а саме: про економічну самостійність Української РСР, з питань проходження військової служби, націоналізації майна КППС та ВЛКСМ на території України, про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері відносин з радянськими республіками та зовнішніх зносин тощо. Кульмінацією цієї політики стало прийняття Акту проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р., яким було розпочато написання нової сторінки української історії (До 30-ї річниці..., 2021).

Остерігаючись повторення російського сценарію, пов'язаного з невдалим путчем 19 серпня у Москві та з метою підтвердити ефективність державних інституцій й започаткування нових, ВРУ у перший день проголошення незалежності ухвалила низку важливих нормативно-правових актів та політичних кроків, спрямованих на зміцнення

здобутків незалежності. Вони мали б не допустити нових спроб військового перевороту; створити раду оборони, Збройні сили України (*далі ЗСУ*), національну гвардію, прискорити формування Конституційного Суду; взяти під контроль фінансово-економічний сектор; припинити діяльність Компартії України та департизувати державні органи; затвердити нову державну символіку – синьо-жовтий прапор тощо (25 років незалежності..., 2016: 118-134; Здобуття незалежності..., 2011: 56). У наступні місяці доповнили перелік цих важливих державотворчих актів, Закон «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р., де визначалося верховенство державної влади й перехідний статус нормативно-правових актів, питання кордонів, зовнішні фінансові зобов'язання та громадянство (Про правонаступництво..., 1991); закони про відповідальність за створення не передбачених законодавством військових або інших збройних формувань чи груп та інвестиційну діяльність від 18 вересня 1991 р. (Про відповідальність..., 1991; Про інвестиційну..., 1991), закони про державний кордон України, ЗСУ країни, оборону держави, Службу безпеки України та соціальний захист населення тощо (Про державний кордон..., 1991; Про пенсійне..., 1991; Про Збройні..., 1991; Про оборону..., 1991; Здобуття незалежності..., 2011; Декларація прав..., 1991). Важливо, що у цьому переліку документів були визначені класичні атрибути, притаманні кожній суверенній державі.

У 1992 р. було прийнято ще низку нормативно-правових документів у сфері державного будівництва. Зокрема, закони, які регулювали діяльність колективних сільських господарств, питання правопорядку та соціальних гарантій, використання державних символів, приватизацію житлового фонду, діяльність національних меншин, про інформацію, статус народних депутатів, охорону здоров'я тощо (Первинні..., 2021). Таким чином ВР України упродовж 1992 р. сформувала всі атрибути державності – від кордонів до власної армії,

грошей і всіх необхідних державних структур. Однак у цьому випадку актуальною видається думка народного депутата України першого скликання ВР Володимира Колінця, який зазначав: «такі (*ред.* мається на увазі атрибути) були створені, але, на жаль, лише за назвою українських, а за духом – ні» (Здобуття незалежності..., 2011). Доповнювала цю сутність й теза Леоніда Кучми виголошена у стінах ВРУ 13 жовтня 1992 р. про те, що «проголосивши незалежність, ми до цього дня не змогли вирватися за рамки провінційної системи управління» (Засідання тринадцяте..., 1992). Ці думки є показовими з огляду на те, що більшість нормативних актів покликані були юридично регулювати процеси й відносини, проте не мали фундаментальних підвалин, які визначали б рух держави у конкретному напрямку. Це призвело до того що, на кінець 1992 р. діяльність ВРУ зайшла у глухий кут утворивши так званий «законодавчий лабіринт», а країна зіштовхнулася з глибокою соціально-економічною кризою. Ба більше, у цей час стався розрив між органами влади України й самою державою – новоприйняті закони, у тому числі декрети, часто, навіть, й недосконалі наштовхувалися на блокування, а формальна атрибутика державності так і не наповнилась реальним змістом (Засідання сорок сьоме..., 1992; Засідання сорок восьме..., 1993).

Показовим у цьому сенсі виявився й наступний 1993 р. Більшість нормативних актів, і зокрема законів, які приймалися у 1993 р. були відлунням або ж доповненням актів прийнятих у 1992 р., окрім законів про державну службу та про телебачення і радіомовлення (Про державну службу..., 1993; Про телебачення..., 1993; Первинні..., 2021). Проте, якщо аналізувати закон, який регулював державну службу можна помітити, що навіть у цьому випадку він багато у чому був радянським за специфікою, оскільки був орієнтований на колишніх компартійних діячів (Здобуття незалежності..., 2011). На додаток, цей рік підтверджував, що з приходом до влади нового прем'єр-міністра Л. Кучми у жовтні 1992 р. сила законів

зменшилась, а декретів уряду зроста. Через це більшість політичних еліт й надалі ставили один одному питання: куди рухається держава? Промовистою у цьому ключі є фраза Л. Кучми «Скажіть мені, що будувати і я буду будувати» (Марчук, 1999: 12).

Країна, на жаль, демонструвала низьку ефективність, особливо у питанні переходу до ринкової економіки (Здобуття незалежності..., 2011: 177-187), суттєвим недоліком таких економічних трансформацій була обмежена кількість фахівців, які могли б здійснити швидкий і безболісний перехід економіки України від планової до ринкової. Фактично цей процес, який водночас був затяжний у часі, перетворився у метод проб і помилок стосовно вироблення нормативної бази у цій царині.

Соціально-економічна й політична криза, яка досягла свого апогею на початку 1994 р. призвела до дострокових парламентських і президентських виборів. У результаті цих перегонів, колишній прем'єр-міністр України Л. Кучма став президентом України з розширеними повноваженнями, у той час, як ВРУ мало, що змінила у своїх підходах до вироблення політики. Проблемою лишалося й те, що до ВРУ знову було обрано більшість депутатів лівого спрямування. Зокрема з-поміж 338 народних депутатів від 15 партій, кожний четвертий був членом Комуністичної партії України (Бюлетень № 1..., 1994; Казанський, 2018; Україна: політична..., 2007: 952-953). Як і в попередні роки, через конфлікт з президентом новому парламенту важко давалися державотворчі рішення. Наростала конституційна криза, з'являлися нові перешкоди на шляху переходу до власної фінансово-валютної системи, ускладнювала ситуацію зовнішньополітична невизначеність України та підписання політично важливих міжнародних угод, у тому числі й про виведення зі свого складу у повному обсязі російських військових частин, зокрема Чорноморського флоту РФ (Обставини..., 2019). Налагодження діалогу з НАТО також відбувалося повільно, через тиск з боку РФ (Магомедов, 2021: 75-78). Все ж, позитивним з точки зору державотворення у

середині 1990-х рр. було прийняття 17 березня 1995 р. Закону «Про Автономну Республіку Крим», норми якого мали б запобігти відцентровим тенденціям та російському сепаратизму, який розцвів на півострові у 1994-1995 рр. (Про Автономну..., 1995; Коцур, 2020: 98-99); Конституції України 28 червня 1996 р.; указу президента України «Про грошову реформу в Україні» від 25 серпня 1996 р., яким в обіг вводилася національна валюта – гривня та закону про місцеве самоврядування (Конституція України, 1996: 141; Про грошову..., 1996; Про місцеве..., 1997). Водночас варто нагадати, що парламент у цей час перетворився на головне гальмо приватизації, через присутність у ньому з груп інтересів, які вважали за краще експлуатувати державні субсидії та отримувати держзамовлення, замість ринкових перетворень (Україна: політична..., 2007).

Як наслідок, на кінець 1990-х рр. більшість українських політичних еліт відчули суттєві переваги від свого політичного статусу. Владні крісла почали розглядатися більшістю тих, хто прагнув туди потрапити не як інструмент змінити країну на краще, а як механізм досягнення своїх фінансово-економічних цілей. Небезпечним було й те, що більшість українського політикуму складалась з лівих та відверто проросійських сил, як у парламенті, так і адміністрації президента, що становило серйозну загрозу існуванню українській державності, як такої. Запобігти цій катастрофі вдалося лише завдяки безпартійним кандидатам, які обиралися по мажоритарних округах та переважно співпрацювали з президентом, який мав широкі повноваження у тому числі й ветовати закони, якщо вони не відповідали Конституції (Парламент України..., 1998: 7-87; Казанський, 2018). Як наслідок більшість законів прийнятих українським парламентом у період з 1998 по 2002 рр., були спрямовані на унормування суспільно-політичного життя держави, а не радикальні економічні, культурні та суспільні перетворення. Винятком є хіба що закони, які стосувалися питань приватизації державного майна, ринкових механізмів

регулювання економіки, законодавчого регулювання участі ЗСУ в міжнародних миротворчих операціях; національної безпеки й оборони; середньої освіти, в яких мовою навчання визначалася українська; Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ», що має важливе символічне значення; Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», від 21 вересня 1999 р. та законів 2000-2003 рр., які стосувалися державних нагород, жертв нацистських переслідувань, перепису населення, громадянства, політичних партій, державного гімну, діяльності прикордонної служби, зводів законів (Первинні..., 2021; Про Раду..., 1998; Ткаченко, 2019: 179-180; Про столицю..., 1999; Про вивезення..., 1999) тощо. Поглядаючи то на Росію, то на Захід, українським парламентом у листопаді 2002 р. все ж було схвалено Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, що стало першим серйозним кроком України на шляху євроінтеграції (Про Концепцію..., 2002). Однак у цілому, якщо аналізувати реформи, які провадив і президент, і парламент можна говорити про те, що більшість із зазначених документів мали формальний характер, а сам процес реформ сприяв не стільки якісним ринковим перетворенням, зокрема розвою середнього бізнесу, скільки формуванню олігархічних «кланів», одним із завдань яких на початку 2000 - х рр. стала всебічна боротьба за владу – створення олігархічних партій і фракцій у парламенті та отримання посади президента (Україна: політична..., 2007).

Після президентських виборів 2004 р., перемогу на яких отримав демократ Віктор Ющенко, більшість нормативно-правових актів котрі схвалювалися його рукою носили проєвропейський та проукраїнський характер, й були спрямовані на формування історичних підвалин становлення української національної держави. Водночас треба нагадати, що наприкінці 2004 р. в Україні відбулися важливі інституційні зміни. Повноваження президента, які до того

характеризувались, як широкі були суттєво обмежені через зміни у Конституції від 8 грудня 2004 р., натомість права парламенту були значно розширені (Про внесення змін до Конституції України, 2004). За умови, якби більшість парламентарів мали проукраїнські погляди, такі зміни були б цілком логічні. Проте, ситуація була абсолютно протилежна – більшість місць (240) у новому парламенті обраному у 2006 р. належала проросійським силам (Партії регіонів, соціалістам і комуністам), у той час, як демократичне крило отримало лише 209 мандатів (Вибори..., 2006). Як наслідок, прем'єр-міністра також було призначено від проросійських сил – у серпні 2006 р. ним став Віктор Янукович, (значно пізніше, після створення крихкої демократичної коаліції у 2007 році прем'єркою стала Ю. Тимошенко) (Про призначення..., 2006; Юлія Тимошенко, 2007). Така розстановка політичних сил наклала свій відбиток й на прийняття важливих державотворчих документів, особливо тих, які стосувалися геополітичного вектора чи просування україноцентричних наративів. З-поміж важливих державотворчих актів ВРУ за період 2005 по 2009 рр. слід виокремити: Закон «Про географічні назви» від 31 травня 2005 р., який частково виконував функцію декомунізації; Закон «Про Голодомор 1932-1933 років в Україні» від 28 листопада 2006 р., який відроджував замулену пам'ять українців про трагедію голодомору-геноциду та відкривав невідомі сторінки злочинів радянської тоталітарної системи та деякі інші закони (Первинні..., 2021). Також, суттєве значення мали прийняті президентом окремі укази та розпорядження, яких за період президентства В. Ющенка було прийнято понад 7 тис. указів та майже 1,5 тис. розпоряджень. Зокрема важливими були укази, які стосувалися нагороджувальної політики; перетворення закладів і установ радянського типу на національні; формування та розширення природно-заповідного фонду, вшанування діячів української історії та культури, поминання жертв Голодомору, репресій, реформування оборонного сектору; 26 указів й розпоряджень, щодо взаємин

України з НАТО; укази про встановлення безвізового режиму з рядом країн та створення демаркаційного кордону з РФ (Кармазіна, 2010: 50-67). Фактично вони мали закласти нові підвалини для формування власної національної ідентичності та вихід України з-під російського домінування.

Проте, перемога на президентських виборах 2010 р. В. Януковича суттєво відкинула державу назад у своєму розвитку не лише в економічному, але й у політичному та ціннісному плані, що значно сприяло зміцненню авторитарних тенденцій 2010-2013 рр. (Україна і виклики..., 2021: 163). Розглядаючи період президентства В. Януковича в контексті державотворення можна зазначити, що цей період швидше був руйнуванням держави – перетворенням її на Failed States (Failed States..., 2021), а не її розбудовою. Цьому сенсі показовими нормативні акти прийняті президентом та пропрезидентською коаліцією парламенту, яка почала активно розростатися з березня 2010 р. Зокрема варто звернути увагу на такі важливі документи які продовжували перебування Чорноморського флоту РФ на території України та доповнення до газових угод Тимошенко-Путіна 2009 р. (Угода..., 2010; Харківське..., 2010); закріплювали позаблоковий статус України (Янукович..., 2011); вносили зміни до Конституції, у наслідок чого суттєво розширювалися повноваження президента (Рішення..., 2010); створювали сприятливі умови для розвитку великого бізнесу й не вигідних для малого (Україна і виклики..., 2021: 166); регулювали державну мовну політику, у результаті чого вивищувалася російська мова над державною українською (Проблеми..., 2014) та інші. Ці документи свідчать, що пропри декларативні заяви команди Януковича інтегрувати Україну в європейський простір, насправді країну наближали до інтеграції з Росією.

Гра В. Януковича у двовекторність зазнала повного краху, коли 21 листопада 2013 р. Кабмін ухвалив рішення про призупинення підписання Угоди з ЄС і про відновлення активного діалогу з Росією та іншими учасниками Митного

союзу (Україна і виклики..., 2021: 178-179). Такий різкий геополітичний розворот України призвів до масових суспільних протестів, які тривали з листопада 2013 р. по лютий 2014 р. і увійшли в історію під назвою «Революція гідності». У результаті цих подій, проросійський президент В. Янукович та більшість його оточення 22 лютого 2014 р. втекли до РФ, полишивши кризову країну на долю парламентської опозиції (25 років..., 2016: 556-598). Намагаючись стабілізувати ситуацію в країні опозицій парламент у першу чергу скасував «диктаторські закони» прийняті 16 січня 2014 р. (Закони 16 січня..., 2018). та анулював скандальний Закон «Про засади державної мовної політики» № 5029-VI (так званий «Закон Ківалова-Колесніченка»), який виводив російську мову на загальнонаціональний рівень (Губар, 2018). Попри те, що скасування «Закону Ківалова-Колесніченка» не підписав в.о. президента Олександр Турчинов, ця подія мала важливе історичне й доленосне для України значення. Зокрема, російській пропаганді довкола цієї події вдалося роздмухати бурхливу міжнародну напругу та антиукраїнські й сепаратистські виступи у Криму та низці південно-східних областей України (Литвиненко... 2014; Окрема..., 2018). Одночасно, програш проросійських сил та ці кроки парламенту, стали зручним приводом для керівництва РФ, яке буцім-то під гаслами захисту прав російськомовних в кінці лютого упродовж квітня 2014 р. здійснило акт збройної інтервенції тимчасово окупувавши український Крим та низку районів Луганської та Донецької областей.

Ці події стали переломними у з точки зору будівництва держави, адже на поверхню вийшли реальні прорахунки, яких було допущено за увесь період незалежності. Ці виклики поставили перед політичним керівництвом України два ключові завдання, які ми можемо спостерігати з огляду на наявну нормативно-правову базу (Первинні..., 2021): по-перше, локалізувати вогнища конфлікту й подальшого просування російських військ вглиб і по кордону України; по-

друге, вивести країну з гострої політичної, соціально-економічної, фінансової, духовної й моральної кризи. У результаті чого, з 2014 р. в Україні почала формуватися законодавча база із єдиною стратегічною концептуальною основою. Так, поряд із нормативними актами, спрямованими на розв'язання поточних питань (Про Національну..., 2014), було прийнято низку законів, які стосувалися політики люстрації, антикорупційної діяльності (Звіти, 2021; Роман, 2015: 17) та комплексного реформування країни, зокрема її правоохоронних структур, банківського сектора, державної регіональної політики, енергетичної, освітньої та ідеологічної сфери, соціальної політики тощо. Погоджуючись з думкою низки українських істориків про те, що не всі задекларовані напрямки реформ мали успіх (Україна і виклики..., 2021: 260-262) у цьому ключі все ж варто наголосити, що прийняття окремих нормативних актів, в усіх цих сферах мало важливе історичне значення, адже накреслювало нові контури окремішності між українським та російським світами. Передусім мова йде про такі закони як: «Про очищення влади» від 16 вересня 2014 р.; пакет законів з унормування історичної пам'яті від 9 квітня 2015 р., «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 р. та ін. (Первинні..., 2021). Окремо слід відзначити зміни до Конституції України щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС та НАТО (Про внесення змін..., 2019). Завдяки цій нормативно-правовій базі в Україні було ліквідовано серйозний пласт радянської символічної й ідеологічної спадщини не тільки в публічному просторі, а й суспільному житті українського народу. На новий рівень виведено процес урегулювання мовного питання, яке почало розглядатися не тільки під кутом зору державотворення, а й в контексті національної безпеки. На додаток, нові загрози українській державності з боку РФ спонукали політичне керівництво України законодавчо закріпити сферу інформаційної та кібербезпеки.

Висновки та перспективи подальших розвідок з окресленої проблематики. Отже, аналіз основних нормативно-правових актів України за останні тридцять років свідчить про те, що в Україні наявна широка нормативно-правова база, яка відбиває формальну модель держави. Проте, серйозним недоліком цих документів є те, що вони часто не мають системного зв'язку між собою, не доповнюють один одного. Ряд прийнятих після Революції гідності нормативно-правових документів узагалі свідчить про те, що ключові напрямки розвитку української державності – мовна, культурна, оборонна, енергетична, фінансова, інформаційна, інфраструктурна сфера та управління регіональним розвитком – перебували у вкрай занедбаному стані. Як до Революції гідності, так і після неї помітним недоліком є ухиляння України від проведення реальних політичних та економічних реформ. Ще низка документів свідчить, про непослідовність України у питанні геополітичного вибору. До того ж варто звернути увагу, що нормотворчість як елемент державотворення України та євроатлантичної інтеграції більш притаманна першому десятиліттю незалежності та періоду після Революції гідності 2013-2014 рр. Це нашоухує нас на думку, що наявність зовнішньополітичних загроз є серйозним аргументом для прийняття нормативно-правових актів, які мають державотворчу основу.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. «Закони 16 січня»: які норми діють в Україні сьогодні, (2018). *Слово і Діло*. <https://www.slovoidilo.ua/2018/01/16/infografika/polityka/zakony-16-sichnya-yaki-normy-diyut-ukrayini-sohodni>.

2. *25 років незалежності: нариси історії творення нації та держави*, (2016). [Г. В. Боряк (кер. авт. кол.), В. В. Головка (координатор проекту), В. М. Даниленко, С.В. Кульчицький, О.М. Майборода, В.А. Смолій (відп. ред.), Л. Д. Якубова, С. О. Янішевський], НАН України, Ін-т історії України. К. : Ніка-центр, 796 с.

3. *Failed States Index*, (2022). Джерело: <https://fragilestatesindex.org/>.

4. Бюлетень № 1. Засідання перше. Сесійний зал Верховної Ради України (1994). 11 травня, 10 год., *Стенограма*. <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/3470.html>.

5. *Вибори до Верховної Ради України 2006 року: Інформаційно-аналітичний збірник*, (2006). У двох книгах. Книга 1, Редкол. Я. В. Давидович (голова), М. І. Мельник, М. І. Ставнійчук, Київ, Атіка, 606 с.

6. *Декларація прав національностей України*, (1991). 1 листопада. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12#Text>.

7. До 30-ї річниці Декларації про державний суверенітет України пропонуємо переглянути виставку “ ... Виражаючи волю народу України...”» (2021). *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України*. <https://tsdavo.gov.ua/novyny/15-lypnya-2020-r/>.

8. Засідання сорок восьме. Сесійний зал Верховної Ради України, (1993). 21 січня, 13 год. 35 хв., *Стенограма*. http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL16/210193_48.htm.

9. Засідання сорок сьоме (ранкове). Сесійний зал Верховної Ради України, (1992). 19 грудня, 10 год., *Стенограма*. http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL16/191292_47.htm.

10. Засідання тринадцяте. Сесійний зал Верховної Ради України, (1992) 13 жовтня, 11 год., *Стенограма*. http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL16/131092_13.htm.

11. Засідання чотирнадцяте. Сесійний зал Верховної Ради Української РСР, (1990). 23 травня, 16 год., *Стенограма*. http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL11/230590_14.htm.

12. Засідання шістдесят перше. Сесійний зал Верховної Ради Української РСР, (1990). 11 липня, 10 год., *Стенограма*. http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL11/110790_61.htm.

13. Звіти (2021). *Національне агентство з питань запобігання корупції*. Офіційний сайт, <https://nazk.gov.ua/uk/zvity/>.

14. Здобуття незалежності України 1991. Історія проголошення, документи, свідчення, (2011). У 2 т., Т. 2, Житомир : Рута, 448 с.

15. Інформаційні матеріали до 30-річчя проголошення Декларації про державний суверенітет України, (2020). *Український інститут національної пам'яті*, <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-do-30-richchya-progoloshennya-deklaraciyi-pro-derzhavnuu-suverenitet-ukrayiny>.

16. Конституція України, (1996). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, № 30, 141 с.

17. Обставини втрати Україною управління над ЧФ СРСР, поділ флоту та ознаки розкрадання – звіт ТСК, (2019). *Ukrainian Military Pages*. <https://www.ukrmilitary.com/2019/06/tsk-dodatok1.html>.

18. Окрема думка судді Конституційного Суду України Колісника В.П. стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 57 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засади державної мовної політики», (2018). *Конституційний Суд України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nh02d710-18#Text>.

19. Парламент України: Вибори – 98, (1998). *Інформаційно аналітичне видання, Ч.2. Центральна виборча комісія, Київ. С 7-87.*

20. Первинні законодавчі акти (крім тих, що стосуються міжнародних договорів), (2021). *Офіц. сайт Верховної Ради України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/perv1/page15>.

21. Політико-ідеологічний процес в українському суспільстві в умовах модернізації: порівняльний аналіз, (2013). Монографія, За заг. ред. Ф.М. Рудича, Київ, *ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України*, С. 53.

22. Про Автономну Республіку Крим, (1995). *Закон України*, 17 березня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

23. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, (1999). *Закон України*, 21 вересня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text>.

24. Про відповідальність за створення не передбачених законодавством військових або інших збройних формувань чи груп (1991). *Закон України*, 18 вересня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1564-12#Text>.

25. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору), (2019). *Закон України*, 7 лютого. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text>.

26. Про внесення змін до Конституції України, (2004). *Закон України*, 8 грудня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15#Text>.

27. Про грошову реформу в Україні, (1996). *Указ Президента України*, 25 серпня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

28. Про державний кордон України, (1991). *Закон України*, 4 листопада. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>.

29. Про державну службу, (1993). *Закон України*, 16 грудня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text>.

30. Про Збройні Сили України, (1991). *Закон України*, 6 грудня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>.

31. Про інвестиційну діяльність, (1991). *Закон України*, 18 вересня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.

32. Про Концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, (2002). *Закон України*, 21 листопада. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text>.

33. Про місцеве самоврядування в Україні, (1997). *Закон України*, 21 травня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

34. Про Національну гвардію України, (2014). *Закон України*, 13 березня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.

35. Про оборону України, (1991). *Закон України*, 6 грудня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.

36. Про пенсійне забезпечення, (1991). *Закон України*, 5 листопада. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text>.

37. Про правонаступництво України, (1991). *Закон України*, 12 вересня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text>.

38. Про призначення Януковича В.Ф. Прем'єр-міністром України, (2006). *Постанова Верховної Ради України*, 4 серпня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-16#Text>.

39. Про Раду національної безпеки і оборони України, (1998). *Закон України*, 5 березня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>.

40. Про столицю України – місто-герой Київ, (1999). *Закон України*, 15 січня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>.

41. Про телебачення і радіомовлення, (1993). *Закон України*, 21 грудня. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>.

42. Про утворення постійних комісій Верховної Ради Української РСР, (1990). *Постанова Верховної Ради Української РСР*, 12 червня, № 16-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16-12#Text>.

43. Проблеми та пріоритети модернізації української культурної політики, (2014). *Аналітична доповідь*. С. І. Здіорук, А. О. Астаф'єв, М. Т. Степико, О.Л. Валецький [та ін.] ; за заг. ред. С.І. Здіорука. Київ: НІСД. 34 с.

44. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України), (2010). *Рішення Конституційного Суду України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10#Text>.

45. Угода між Україною і Російською Федерацією про статус та умови перебування Чорноморського флоту Російської

Федерации на території України, (2010). *Офіц. сайт Верховної Ради України.*, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_359#Text.

46. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990-2019), (2021). *НАН України, Ін-т історії України*, Київ : Академперіодика. 592 с.

47. Україна: 30 років на європейському шляху, (2021). Ю. Якименко [та ін.]. *Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова*. 392 с.

48. *Україна: політична історія. ХХ – початок ХХІ століття*, (2007). Редрада В.М. Литвин (голова та ін.). Редкол: В.А. Смолій, Ю.А. Левенець (співголови) та ін., Київ: Парламентське вид-во. 957 с.

49. Харківське доповнення до газового контракту Тимошенко-Путіна. Текст документу, (2010). *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/articles/2010/04/22/4956389/>.

50. Юлія Тимошенко – новий Прем'єр-міністр України, (2007). *Радіо Свобода*. <https://www.radiosvoboda.org/a/974301.html>.

51. Янукович підписав закон, що затверджує позаблоковий статус України, (2011). *Дзеркало тижня*. https://zn.ua/ukr/ARCHIVE/yanukovich_pidpisav_zakon_scho_zatverdzhue_pozablokoviy_status_ukrayini.html.

52. Губар, О. (2018). Мовний закон Ківалова-Колесніченка визнали неконституційним через процедурні порушення. *Deutsche Welle*, <https://p.dw.com/p/2tTRK>.

53. Казанський, Д. (2018). Парламентські літописи: як голосували українці у 1994-2014. *Український тиждень*. <https://tyzhden.ua/Politics/221717>.

54. Кармазіна, М. (2010). Пріоритети й орієнтири Президента України Віктора Ющенка: Аналіз документів (23 січня 2005 р. – 24 лютого 2010 р.). *Політичний менеджмент*, №5. С 50-67.

55. Коцур, Л. (2020). Етнополітичні виклики в Україні наприкінці 1980-х у 1990-х рр.: хронологія подій. *Соціум. Документ. Комунікація*, № 9/2. С. 98-99.

56. Леошко, В. (2020). Із повсякденності складається епоха. *Голос України*. <http://www.golos.com.ua/article/332412>.

57. Литвиненко, О. (2014). Ризики регіоналізації мовної політики: негативний досвід АР Крим. Аналітична записка, *Національний інститут стратегічних досліджень*, <http://old2.niss.gov.ua/articles/1619/>.

58. Магомедов, А. (2021). «Україна і НАТО в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. Дис. на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук. Переяслав. С. 75-78.

59. Маковська, Н. (2010). Декларації про державний суверенітет України. *Унікальний документ*. С. 167-179.

60. Марчук, Є. (1999). *П'ять років української трагедії*. С. 12.

61. Роман, Д. (2015). Люстрація в Україні та європейські стандарти: формування демократії, спроможної себе захистити. *Проект «Справедливе правосуддя»*. С. 17.

62. Ткаченко, В. (2019). Тенденції розвитку шкільної мовної освіти в Україні (1959-2013 рр.). *Дис... на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук 13.00.01. – загальна педагогіка та історія педагогіки. Освіта/Педагогіка*, Херсон-Тернопіль, С. 179-180.

63. ЦДАВО, ф. 1, оп. 16, спр. 4490, арк. 107.

64. ЦДАВО, ф. 1, оп. 16, спр. 4490, арк. 58.

65. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВО)*, ф. 1, оп. 16, спр. 4490, арк. 34.

REFERENCES

1. «Zakony` 16 sichnya»: yaki normy` diyut` v Ukrayini s`ogodni, (2018). Slovo i Dilo. <https://www.slovoidilo.ua/2018/01/16/infografika/polityka/zakony-16-sichnya-yaki-normy-diyut-ukrayini-sohodni>.

2. 25 rokiv nezalezhnosti: nary`sy` istoriyi tvorennya nacyi ta derzhavy`, (2016). [G. V. Boryak (ker. avt. kol.), V. V. Golovko

(koordinatori proektu), V. M. Danylenko, S.V. Kul'chy'cz'kyj, O.M. Majboroda, V.A. Smolij (vidp. red.), L. D. Yakubova, S. O. Yanishevs'kyj], NAN Ukrainy, In-t istoriyi Ukrainy. K. : Nika-centr, 796 s.

3. Failed States Index, (2022). Dzherelo: <https://fragilestatesindex.org/>.

4. Byuletен` # 1. Zasidannya pershe. Sesijnij zal Verxovnoyi Rady` Ukrainy` (1994). 11 travnya, 10 god., Stenograma. <https://www.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/3470.html>.

5. Vy'bory` do Verxovnoyi Rady` Ukrainy` 2006 roku: Informacijno-analitychnyj zbirnyk, (2006). U dvox kny'gax. Kny'ga 1, Redkol. Ya. V. Davy'dovy'ch (golova), M. I. Mel'nyk, M. I. Stavniychuk, Ky'yiv, Atika, 606 s.

6. Deklaraciya prav nacional'nostej Ukrainy`, (1991). 1 ly'stopada. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12#Text>.

7. Do 30-yi richny'ci Deklaraciyi pro derzhavnyj suverenitet Ukrainy` proponuyemo pereglyanuty` vy'stavku " ... Vy'razhayuchy` volyu narodu Ukrainy`..."» (2021). Central'nyj derzhavnyj arxiv vy'shhy'x organiv vlady` ta upravlinnya Ukrainy`. <https://tsdavo.gov.ua/novyny/15-lypnya-2020-r/>.

8. Zasidannya sorok vos'me. Sesijnij zal Verxovnoyi Rady` Ukrainy`, (1993). 21 sichnya, 13 god. 35 xv., Stenograma. http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL16/210193_48.htm.

9. Zasidannya sorok s'ome (rankove). Sesijnij zal Verxovnoyi Rady` Ukrainy`, (1992). 19 grudnya, 10 god., Stenograma. http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL16/191292_47.htm.

10. Zasidannya try'nadcate. Sesijnij zal Verxovnoyi Rady` Ukrainy`, (1992) 13 zhovtnya, 11 god., Stenograma. http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL16/131092_13.htm.

11. Zasidannya choty'nadcate. Sesijnij zal Verxovnoyi Rady` Ukrainy`koyi RSR, (1990). 23 travnya, 16 god., Stenograma. http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL11/230590_14.htm.

12. Zasidannya shistdesyat pershe. Sesijnij zal Verxovnoyi Rady` Ukrainy`koyi RSR, (1990). 11 ly'pnya, 10 god., Stenograma. http://static.rada.gov.ua/zakon/sk11/BUL11/110790_61.htm.

13. Zvity` (2021). Nacional`ne agentstvo z py`tan` zapobigannya korupciyi. Oficijny`j sajt, <https://nazk.gov.ua/uk/zvity/>.

14. Zdobuttya nezalezhnosti Ukrayiny` 1991. Istoriya progoloshennya, dokumenty`, svidchennya, (2011). U 2 t., T. 2, Zhy`tomy`r : Ruta, 448 s.

15. Informacijni materialy` do 30-richchya progoloshennya Deklaraciyi pro derzhavny`j suverenitet Ukrayiny`, (2020). Ukrayins`ky`j insty`tut nacional`noyi pam`yati, <https://uinp.gov.ua/informacijni-materialy/zhurnalistam/informacijni-materialy-do-30-richchya-progoloshennya-deklaraciyi-pro-derzhavnyy-suverenitet-ukrayiny>.

16. Konsty`tuciya Ukrayiny`, (1996). Vidomosti Verxovnoyi Rady` Ukrayiny` (VVR), # 30, 141 s.

17. Obstavy`ny` vtraty` Ukrayinoyu upravlinnya nad ChF SRSR, podil flotu ta oznaky` rozkradannya – zvit TSK, (2019). Ukrainian Military Pages. <https://www.ukrmilitary.com/2019/06/tsk-dodatok1.html>.

18. Okrema dumka suddi Konsty`tucijnogo Sudu Ukrayiny` Kolisny`ka V.P. stosovno Rishennya Konsty`tucijnogo Sudu Ukrayiny` u spravi za konsty`tucijny`m podanniam 57 narodny`x deputativ Ukrayiny` shhodo vidpovidnosti Konsty`tuciyi Ukrayiny` (konsty`tucijnosti) Zakonu Ukrayiny` «Pro zasady` derzhavnoyi movnoyi polity`ky`», (2018). Konsty`tucijny`j Sud Ukrayiny`. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/nh02d710-18#Text>.

19. Parlament Ukrayiny`: Vy`bory` – 98, (1998). Informacijno anality`chne vy`dannya, Ch.2. Central`na vy`borcha komisiya, Ky`yiv. S 7-87.

20. Pervy`nni zakonodavchi akty` (krim ty`x, shho stosuyut`sya mizhnarodny`x dogovoriv), (2021). Ofic. sajt Verxovnoyi Rady` Ukrayiny`. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/perv1/page15>.

21. Polity`ko-ideologichny`j proces v ukrayins`komu suspil`stvi v umovax modernizaciyi: porivnyal`ny`j analiz, (2013). Monografiya, Za zag. red. F.M. Rudy`cha, Ky`yiv, IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrayiny`, S. 53.

22. Pro Avtonomnu Respubliku Kry`m, (1995). Zakon Ukrayiny`, 17 bereznya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/95/95-%D0%B2%D1%80#Text>.

23. Pro vy`vezennya, vvezennya ta povnennya kul`turny`x cinnostej, (1999). Zakon Ukrayiny`, 21 veresnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text>.

24. Pro vidpoval`nist` za stvorennya ne peredbacheny`x zakonodavstvom vijs`kovy`x abo inshy`x zbrojny`x formuvan`chy`grup (1991). Zakon Ukrayiny`, 18 veresnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1564-12#Text>.

25. Pro vnesennya zmin do Konstytuciyi Ukrayiny` (shhodo strategichnogo kursu derzhavy` na nabuttya povnopravnogo chlenstva Ukrayiny` v Yevropejs`komu Soyuzi ta v Organizaciyi Pivnichnoatlanty`chnogo dogovoru), (2019). Zakon Ukrayiny`, 7 lyutogo. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text>.

26. Pro vnesennya zmin do Konstytuciyi Ukrayiny`, (2004). Zakon Ukrayiny`, 8 grudnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2222-15#Text>.

27. Pro groshovu reformu v Ukrayini, (1996). Ukaz Prezy`denta Ukrayiny`, 25 serpnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

28. Pro derzhavny`j kordon Ukrayiny`, (1991). Zakon Ukrayiny`, 4 ly`stopada. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>.

29. Pro derzhavnu sluzhbu, (1993). Zakon Ukrayiny`, 16 grudnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3723-12#Text>.

30. Pro Zbrojni Sy`ly` Ukrayiny`, (1991). Zakon Ukrayiny`, 6 grudnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>.

31. Pro investy`cijnu diyal`nist`, (1991). Zakon Ukrayiny`, 18 veresnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.

32. Pro Koncepciyu Zagal`noderzhavnoyi programy` adaptaciyi zakonodavstva Ukrayiny` do zakonodavstva Yevropejs`kogo Soyuzu, (2002). Zakon Ukrayiny`, 21 ly`stopada. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-15#Text>.

33. Pro misceve samovryaduvannya v Ukrayini, (1997). Zakon Ukrayiny`, 21 travnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.

34. Pro Nacional`nu gvardiyu Ukrayiny`, (2014). Zakon Ukrayiny`, 13 bereznya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>.

35. Pro oboronu Ukrayiny`, (1991). Zakon Ukrayiny`, 6 grudnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.

36. Pro pensijne zabezpechennya, (1991). Zakon Ukrayiny`, 5 ly`stopada. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text>.

37. Pro pravonastupny`cztvo Ukrayiny`, (1991). Zakon Ukrayiny`, 12 veresnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1543-12#Text>.

38. Pro pry`znachennya Yanukovy`cha V.F. Prem`yer-ministrom Ukrayiny`, (2006). Postanova Verxovnoyi Rady` Ukrayiny`, 4 serpnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-16#Text>.

39. Pro Radu nacional`noyi bezpeky` i oborony` Ukrayiny`, (1998). Zakon Ukrayiny`, 5 bereznya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80#Text>.

40. Pro stoly`cyu Ukrayiny` – misto-geroj Ky`yiv, (1999). Zakon Ukrayiny`, 15 sichnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-14#Text>.

41. Pro telebachennya i radiomovlennya, (1993). Zakon Ukrayiny`, 21 grudnya. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>.

42. Pro utvorennya postijny`x komisij Verxovnoyi Rady` Ukrayins`koyi RSR, (1990). Postanova Verxovnoyi Rady` Ukrayins`koyi RSR, 12 chervnya, # 16-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/16-12#Text>.

43. Problemy` ta priority`tety` modernizaciyi ukrayins`koyi kul`turnoyi polity`ky`, (2014). Anality`chna dopovid`. S. I. Zdioruk, A. O. Astaf`yev, M. T. Stepy`ko, O.L. Valevs`ky`j [ta in.]; za zag. red. S.I. Zdioruka. Ky`yiv: NISD. 34 s.

44. Rishennya Konstytucijnogo Sudu Ukrayiny` u spravi za konstytucijny`m podannjam 252 narodny`x deputativ Ukrayiny` shhodo vidpovidnosti Konstytuciyi Ukrayiny` (konstytucijnosti) Zakonu Ukrayiny` «Pro vnesennya zmin do Konstytuciyi

Ukrayiny'» vid 8 grudnya 2004 roku # 2222-IV (sprava pro doderzhannya procedury` vnesennya zmin do Konstytuciyi Ukrayiny'), (2010). Rishennya Konstytucijnogo Sudu Ukrayiny`. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v020p710-10#Text>.

45. Ugoda mizh Ukrayinoyu i Rosijs`koyu Federacijeyu pro status ta umovy` perebuvannya Chornomors`kogo flotu Rosijs`koyi Federaciji na tery`toriyi Ukrayiny`, (2010). Ofic. sajt Verxovnoyi Rady` Ukrayiny`,. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_359#Text.

46. Ukrayina i vy`kly`ky` posttotalitarnogo tranzy`tu (1990-2019), (2021). NAN Ukrayiny`, In-t istoriyi Ukrayiny`, Ky`yiv : Akademperiody`ka. 592 s.

47. Ukrayina: 30 rokiv na yevropejs`komu shlyaxu, (2021). Yu.Yaky`menko [ta in.]. Ukrayins`ky`j centr ekonomichny`x i polity`chny`x doslidzhen` imeni Oleksandra Razumkova. 392 s.

48. Ukrayina: polity`chna istoriya. XX – pochatok XXI stolittya, (2007). Redrada V.M. Ly`tvyn`n (golova ta in.). Redkol: V.A. Smolij, Yu.A. Levenecz` (spivgolovy`) ta in., Ky`yiv: Parlaments`ke vy`d-vo. 957 s.

49. Xarkivs`ke dopovnennya do gazovogo kontraktu Ty`moshenko-Putina. Tekst dokumentu, (2010). Ukrayins`ka pravda. <https://www.pravda.com.ua/articles/2010/04/22/4956389/>.

50. Yuliya Ty`moshenko – novy`j Prem`yer-ministr Ukrayiny`, (2007). Radio Svoboda. <https://www.radiosvoboda.org/a/974301.html>.

51. Yanukovy`ch pidpy`sav zakon, shho zatverdzhuye pozablokovy`j status Ukrayiny`, (2011). Dzerkalo ty`zhnya. https://zn.ua/ukr/ARChIVE/yanukovich_pidpisav_zakon,_scho_zatverdzhue_pozablokoviy_status_ukrayini.html.

52. Gubar, O. (2018). Movny`j zakon Kivalova-Kolesnichenka vy`znaly` nekonstytucijny`m cherez procedurni porushennya. Deutsche Welle, <https://p.dw.com/p/2tTRK>.

53. Kazans`ky`j, D. (2018). Parlaments`ki litopy`sy`: yak golosuvaly` ukrayinci u 1994-2014. Ukrayins`ky`j ty`zhden`. <https://tyzhden.ua/Politics/221717>.

54. Karmazina, M. (2010). Priory`tety` j oriyenty`ry` Prezy`denta Ukrayiny` Viktora Yushhenka: Analiz dokumentiv (23 sichnya 2005 r. – 24 lyutogo 2010 r.). Polity`chny`j menedzhment, #5. S 50-67.

55. Koczur, L. (2020). Etnopolity`chni vy`kly`ky` v Ukrayini napry`kinci 1980-x u 1990-x rr.: xronologiya podij. Socium. Dokument. Komunikaciya, # 9/2. S. 98-99.

56. Leoshko, V. (2020). Iz povsyakdennosti skladayet`sya epoxa. Golos Ukrayiny`. <http://www.golos.com.ua/article/332412>.

57. Ly`tvynenko, O. (2014). Ry`zy`ky` regionalizaciyi movnoyi polity`ky`: negaty`vny`j dosvid AR Kry`m. Anality`chna zapy`ska, Nacional`ny`j insty`tut strategichny`x doslidzhen`, <http://old2.niss.gov.ua/articles/1619/>.

58. Magomedov, A. (2021). «Ukrayina i NATO v konteksti suspil`no-polity`chny`x transformacij 90-x rr. XX st. – poch. XXI st. Dy`s. na zdobuttya naukovogo stupenya kandy`data istory`chny`x nauk. Pereyaslav. S. 75-78.

59. Makovs`ka, N. (2010). Deklaraciyi pro derzhavny`j suverenitet Ukrayiny`. Unikal`ny`j dokument. S. 167-179.

60. Marchuk, Ye. (1999). P`yat` rokiv ukrajins`koyi tragediyi. S. 12.

61. Roman, D. (2015). Lyustraciya v Ukrayini ta yevropejs`ki standarty`: formuvannya demokratiyi, spromozhnoyi sebe zaxy`sty`ty`. Proyeht «Spravedly`ve pravosuddya». S. 17.

62. Tkachenko, V. (2019). Tendenciyi rozvy`tku shkil`noyi movnoyi osvity` v Ukrayini (1959-2013 rr.). Dy`s... na zdobuttya naukovogo stupenya kandy`data pedagogichny`x nauk 13.00.01. – zagal`na pedagogika ta istoriya pedagogiky`. Osvita/Pedagogika, Xerson-Ternopil`, S. 179-180.

63. CzDAVO, f. 1, op. 16, spr. 4490, ark. 107.

64. CzDAVO, f. 1, op. 16, spr. 4490, ark. 58.

65. Central`ny`j derzhavny`j arxiv vy`shhy`x organiv vlady` ta upravlinnya Ukrayiny` (dali CzDAVO), f. 1, op. 16, spr. 4490, ark. 34.

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано процес державотворення незалежної України крізь призму нормативно-правових документів прийнятих упродовж останніх тридцяти років. Розкрито особливості прийняття актів, які прискорили процес унезалежнення України від СРСР та сформували кістяк майбутньої державності; документів прийнятих у перші роки розбудови молодій держави, які ухвалювалися в процесі гострих суперечностей між різними гілками влади, зокрема Президентом і Верховною Радою України; нормативно-правових актів кінця 1990-х – перших десятиліть 2000-х рр., які чітко розкривають вплив фінансових, геополітичних та цивілізаційних чинників на прийняття відповідних документів. Окрему увагу приділено ролі Конституції України у процесі будівництва держави та іншим нормативним актам покликаним зміцнити самобутність українського народу, вирвавши її ідентичність з ідеологічних лежачих Кремля. Показано, що попри наявну широку нормативну базу, багато документів носили суто декларативний характер, що мало вкрай негативні наслідки під кутом зору майбутніх державотворчих перспектив.

Ключові слова: *державотворення, нормативно-правові акти, закон, декрет, указ, державне будівництво.*